

RÍKJARÁÐSTEFNA UM
AÐILD ÍSLANDS AÐ EVRÓPUSAMBANDINU

SAMNINGSAFSTAÐA ÍSLANDS

15. kafli

Orkumál

Samantekt um samningsafstöðu

1. EES-samningurinn tekur til 15. kafla um orkumál að hluta til. Ísland innleiðir og beitir regluverki sem varðar Evrópska efnahagssvæðið og fellur undir þennan kafla með samfelldum hætti.
2. Ísland fellst á sameiginlega regluverkið sem varðar 15. kafla um orkumál eins og það stóð 20. júní 2011. Við aðild mun Ísland hafa lokið við innleiðingu á öllu regluverki, fram til þess dags, sem ekki hefur verið innleitt, að teknu tilliti til niðurstöðu samningaviðræðna í þessum kafla.
3. Ísland hefur þann löggjafar- og skipulagsramma sem nauðsynlegur er til að standa áfram að innleiðingu regluverksins í þessum kafla.
4. Ísland fer fram á aðlögunartímabil og sérlausnir vegna þessa kafla.

EES-samningurinn

Ísland hefur verið aðili að samningnum um Evrópska efnahagssvæðið (EES) síðan hann öðlaðist gildi árið 1994. Ísland hefur því tekið þátt í innri markaðinum í 18 ár og hefur innleitt alla viðeigandi löggjöf Evrópusambandsins með tilliti til fjórþætta frelsisins, sem og á öðrum mikilvægum sviðum á borð við rannsóknir og þróun, menntun, félagsmálastefnu, umhverfismál, neytendavernd, ferðaþjónustu og menningarmál. Eftirlitsstofnun EFTA (ESA) fylgist reglulega með stöðu Íslands gagnvart EES-samningnum og birtir tvisvar á ári upplýsingar um frammistöðu Íslands á innri markaðinum (e. internal market scoreboard).

Í þeim köflum sem EES tekur til hefur Ísland byggt upp löggjafar- og stofnanaramma sinn til samræmis við og til innleiðingar á regluverki ESB. EES-samningurinn tekur til 15. kafla um orkumál að hluta til.

Lagarammi

Lagaramminn er fyrir hendi til áframhaldandi innleiðingar þess regluverks sem þessi kafli tekur til.

¹ Dagsetning síðari rýnifundar.

Birgðaöryggi

Aðstæður Íslands í orkumálum eru að mörgu leyti einstakar. Hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa af frumorkunotkun er 80% og afgangurinn, 20%, er innflutt jarðefnaeldsneyti sem einkum er notað í samgöngum og sjávarútvegi. 99% raforkuframleiðslu eru annað hvort frá vatnsaflsvirkjunum (73%) eða jarðvarmavirkjunum (27%) og 99% orku til hitunar húsnæðis (rýmis) eru framleidd með endurnýjanlegum orkugjöfum. Endurnýjanleg orka er u.þ.b. 67% af allri endanlegri orkunotkun á Íslandi. Orkufrekur iðnaður setur mark sitt á skipan orkumála á Íslandi.

Mótun heildstæðrar orkustefnu fyrir Ísland lauk nýverið. Verkefnið annaðist stýrihópur sem iðnaðarráðherra tilnefndi. Stýrihópurinn hefur lokið vinnu sinni og skilaði skýrslu til ráðherra 3. nóvember 2011. Hefur hún verið lögð fram á Alþingi sem ráðherraskýrsla. Í skýrslunni er sett fram heildstæð stefna um framtíðarskipan orkumála á Íslandi. Helstu markmið orkustefnu Íslands eru að draga úr notkun jarðefnaeldsneytis að því marki sem unnt er með því að draga úr þörfinni fyrir innflutt eldsneyti eins og kostur er. Þar að auki er markmiðið að auka endingartíma eldsneytisbirgða, kanna kostnað og ávinning þess að gerast aðili að Alþjóðaorkumálastofnuninni og viðbragðsáætlun vegna truflunar á framboði olíu og vinna viðbragðsáætlun um forgangsroðun vegna notkunar og skömmtnar jarðefnaeldsneytis ef truflun verður á innflutningi.

Hlutfall olíu af frumorkunotkun Íslands er 20% og er áætlað að einungis 20% íslensks efnahagslífs (VLF) séu háð olíu. Gert er ráð fyrir að hlutfall jarðefnaeldsneytis í orkunotkun muni minnka umtalsvert frá núverandi 20% á komandi árum. Verkefni í þá veru er þegar komið til framkvæmda og hafa kerfisbundin skref verið stigin til þess að svo megi verða, m.a. með ýmsum hvetjandi aðgerðum. Á Íslandi eru engar olíuhreinsunarstöðvar. Ísland framleiðir sem stendur lífrænt eldsneyti til notkunar í samgöngum og áætlanir eru uppi um að auka slíka innlenda framleiðslu. Ísland áætlar einnig olíuleit og -framleiðslu í landhelgi sinni, nánar tiltekið á Drekasvæðinu.

Tilskipanir ráðsins 2006/67/EB og 2009/119/EB um að leggja á aðildarríkin skyldu til að viðhalda lágmarksbirgðum af hráolíu og/eða olíuvörum hafa ekki verið teknar upp í EES-samninginn og ekki verið lögleiddar á Íslandi. Árið 2010 jafngiltu olíubirgðir á Íslandi daglegu meðaltali u.þ.b. 32 daga nettóinnflutnings. Áhersla er lögð á að um er að ræða meðaltalstölu og að um umtalsverðar sveiflur getur verið að ræða. Áætlaðar lágmarksbirgðir jafngilda 25 dögum og gætu orðið grunnur að neyðarolíubirgðum. Olíunotkun á Íslandi er ekki jafn þýðingarmikil og í aðildarríkjum ESB þar sem olía er ekki notuð til húshitunar hér á landi og aðeins að takmörkuðu leyti í iðnaði. Olíuskortur myndi þar af leiðandi ekki valda bráðri hættu fyrir landsmenn og auðveldara væri að takmarka olíunotkun við þýðingarmikla starfsemi í samfélaginu, ef nauðsyn krefði. Bent skal á að í tilskipun 2009/119/EB er ekki gert ráð fyrir að birgðir þjónustustöðva og smásala séu taldar með, sem er óhagstætt fyrir Ísland þar sem olía er einkum notuð í samgöngum og flutningastarfsemi, og þar af leiðir að stór hluti birgðanna er geymdur hjá fyrrgreindum aðilum.

Uppbygging umtalsverðra olíubirgða myndi hafa áhrif á takmarkaða fjármuni sem að öðrum kosti myndu nýtast Íslandi við að skipta yfir í endurnýjanlega orkugjafa í samgöngum, t.d. til þess að byggja upp framleiðslu og innviði vegna dreifingar endurnýjanlegrar orku. Ísland hefur í hyggju að nálgast markmið um olíubirgðir sem jafngilda 90 daga daglegu meðaltali nettóinnflutnings

með því, meðal annars, að draga smám saman úr olíunotkun á sama tíma og núverandi birgðum er haldið stöðugum og nýta endurnýjanlega orku í staðinn. Ísland óskar eftir aðlögunartímabili til 2030 til þess að ná samræmi við markmið fyrrnefndra tilskipana.

Stór hluti þess birgðarýmis fyrir olíu sem fyrir hendi er á Íslandi er sem stendur hvorki aðgengileg íslenskum yfirvöldum né innlendum olúfélögum. Hluti birgðarýmisins er í fyrrverandi herstöð Atlantshafsbandalagsins á Íslandi, sem enn er í eigu Atlantshafsbandalagsins. Hluti birgðarýmisins hefur verið leigður erlendum eigendum og annar hluti birgðarýmisins er ekki í notkun.

Orka gegnir veigamiklu hlutverki í hinni nýju stefnumörkun Ísland 2020. Meðal markmiða er að 10% orkugjafa í samgöngum og sjávarútvegi verði endurnýjanlegir árið 2020 og að sama ár gangi 75% nýrra bifreiða fyrir endurnýjanlegum orkugjöfum. Markmiðin eru í samræmi við áætlun um Grænu orkuna (orkuskipti í samgöngum) sem iðnaðarráðherra hafði frumkvæði að árið 2010 og sem hefur að markmiði að auka vægi visthæfs eldsneytis í samgöngum á sjó og landi með ívilnunum og virkum aðgerðum.

Ísland hefur hafið notkun á bæði þjöppuðu jarðgasi fyrir ökutæki, sem nota metangas í stað venjulegs gass, og vetnisbílum. Notkun vetnis hefur farið vaxandi á Íslandi. Áhersla hefur verið lögð á rafbíla og hafa hleðslustöðvar verið settar upp með skipulegum hætti í þeim tilgangi. Loks hefur hátt olíuverð leitt til þess að umferð hefur dregist saman um 16% árið 2011. Tilraunir hafa verið gerðar á innlendra lífdísilolíu (repjufræ) fyrir skip. Nýlega hófst tilraunaframleiðsla á metanóli á Íslandi, þar sem koltvísýringsgas er fangað úr útblæstri jarðhitavirkjana. Metanóli er blandað í bensín til nýtingar fyrir óbreyttan bílaflota eða fjölknúin ökutæki og fæst það á bensínstöðvum. Af þessu er ljóst að Ísland er vel á veg komið við að draga úr olíunotkun og tækifærin sem fyrir hendi eru til þess að nýta innlenda orkugjafa í meira mæli eru augljós.

Reglugerð ráðsins (EB) nr. 2964/95 um skráningu vegna innflutnings og afgreiðslu á hráolíu gildir ekki um Ísland á meðan slík olía er ekki flutt inn eða afgreidd.

Ákvörðun ráðsins 1999/280/EB um reglur bandalagsins um upplýsingar og samráð um kostnað við hráolíukaup og um neysluverð á olíuvörum hefur ekki verið innleidd. Ísland hyggst innleiða ákvörðunina vorið 2012.

Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 94/22/EB um skilyrði fyrir veitingu og notkun leyfa til að leita að, rannsaka og vinna kolvetni hefur verið lögleidd með lögum nr. 13/2001, um leit, rannsóknir og vinnslu kolvetnis, og reglugerð nr. 38/2009. Ísland hefur einnig lögleitt tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2005/89/EB um ráðstafanir til að tryggja öruggt framboð raforku og um fjárfestingar í grunnvirkjum, með raforkulögum frá 2003 og reglugerðum nr. 1040/2005, 513/2003, 1050/2004 og 1048/2004. Þessar reglur kveða meðal annars á um hlutverk flutningskerfis (TSO) og dreifiveitna (DSO) varðandi netöryggi og fjárfestingu í grunnvirkjum.

Reglugerð (EB) nr. 994/2010 gildir ekki fyrir Ísland á meðan flutningskerfi fyrir jarðgas eru ekki fyrir hendi og engar áætlanir um gasnotkun.

Innri markaðurinn fyrir orku

Tilskipun 2009/72/EB um sameiginlegar reglur fyrir innri markað með raforku hefur ekki verið tekin upp í EES-samninginn og hefur þar af leiðandi ekki verið lögleidd á Íslandi. Svo fremi að Ísland verði áfram skilgreint sem „lítið einangrað kerfi,“ líkt og var staðfest þegar tilskipun 2003/54/EB var innleidd og undanþágan sem kveðið er á um í 15. gr. fékkst fyrir Ísland, sér Ísland ekki fram á að innleiðing regluverksins á þessu sviði verði bundin vandkvæðum. Innleiðing tilskipunar 2009/72/EB er fyrirhuguð árið 2012. Íslenska raforkukerfið er einangrað kerfi. Fámenni og tilvist orkufreks iðnaðar gerir að verkum að raforkunotkun á mann á Íslandi er sú mesta á heimsvísu. Kerfið er hins vegar lítið hlutfallslega séð. Ísland óskar því eftir því að undanþágan í 1. mgr. 44. gr. tilskipunar 2009/72/EB gildi áfram um Ísland sem „lítið, einangrað kerfi.“ Ísland ætti því að njóta góðs af undanþágum frá sundurgreiningu hvað varðar flutningsfyrirtækið (9. gr.).

Landsnet hf., flutningsfyrirtækið á Íslandi, er í eigu nokkurra orkufyrirtækja. Stjórn Landsnets er samt sem áður óháð öðrum fyrirtækjum sem annast dreifingu, framleiðslu eða afhendingu raforku. Að því er sundurgreiningu varðar, er öllum fyrirtækjum með lóðrétt samþætta starfsemi sem þjóna dreifingarsvæðum með 10.000 íbúa eða fleiri, gert að sundurgreina dreifingu frá annarri starfsemi, samkvæmt raforkulögum nr. 65/2003, eins og þeim var breytt með lögum nr. 58/2008, um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði. Allar dreifiveitur fyrir utan eina, Orkuveitu Reykjavíkur, hafa sundurgreint starfsemi sína. Orkuveita Reykjavíkur mun sundurgreina starfsemi sína árið 2012.

Að því er varðar skilyrði fyrir aðgangi að neti fyrir raforkuviðskipti yfir landamæri, lögleiddi Ísland reglugerð (EB) nr. 1228/2003 með reglugerð nr. 284/2010. Arftaki hennar, reglugerð (EB) nr. 714/2009, hefur ekki enn verið tekin upp í EES-samninginn og hefur þar af leiðandi ekki verið lögleidd. Innleiðing reglugerðarinnar er ráðgerð árið 2012. Ísland hefur lögleitt ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2006/770/EB um breytingu á viðauka við reglugerð (EB) nr. 1228/2003 um skilyrði fyrir aðgangi að neti fyrir raforkuviðskipti yfir landamæri, með reglugerð nr. 284/2010.

Reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 774/2010 um setningu viðmiðunarreglna er varða jöfnunargreiðslur milli flutningskerfisstjóra og sameiginlega nálgun við reglusetningu um gjalddöku fyrir flutning, og reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 838/2010 um setningu viðmiðunarreglna er varðar fyrirkomulag vegna jöfnunargreiðslna milli flutningskerfisstjóra og sameiginlega nálgun við reglusetningu um gjalddöku fyrir flutning, hafa ekki verið teknar upp í EES-samninginn og hafa því ekki verið lögleiddar. Innleiðing reglugerðanna er fyrirhuguð 2012.

Tilskipun 2009/73/EB um sameiginlegar reglur fyrir innri markað með jarðgas og reglugerð (EB) nr. 715/2009 um skilyrði fyrir aðgangi að flutningskerfum fyrir jarðgas hafa ekki verið teknar upp í EES-samninginn og hafa þar af leiðandi ekki verið lögleiddar. Fyrirrennarar þeirra, tilskipun 2003/55/EB og reglugerð (EB) nr. 1775/2005 voru teknar upp í EES-samninginn en hafa ekki enn verið lögleiddar á Íslandi. Tilskipun 2009/73/EB og reglugerð (EB) 715/2009 samkvæmt þriðja reglupakkanum gilda ekki um Ísland, svo fremi að enginn markaður sé fyrir hendi fyrir jarðgas, engin jarðgasfyrirtæki á Íslandi og engin dreifikerfi fyrir jarðgas. Ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2010/685/EB um breytingu á 3. kafla I. viðauka við reglugerð (EB) nr.

715/2009 um skilyrði fyrir aðgangi að flutningskerfum fyrir jarðgas gildir ekki að því er varðar Ísland af sömu ástæðum.

Að því er varðar reglugerð (EB) nr. 713/2009 um að koma á fót stofnun um samstarf orkueftirlitsaðila (ACER), hefur hún ekki enn verið tekin upp í EES-samninginn og þ.a.l. ekki verið lögleidd. Ísland er þegar aðili að evrópskum hópi eftirlitsaðila með rafmagni og gasi (ERGEG) sem komið var á fót með ákvörðun framkvæmdastjórnarinnar 2003/796/EB, sem hefur þegar verið innleidd á Íslandi. ACER mun hins vegar taka við af þessum hópi. Innleiðing reglugerðarinnar er fyrirhuguð árið 2012.

Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2008/92/EB um starfsreglur Bandalagsins til að auka gagnsæi verðlagningar á gasi og rafmagni til endanlegra notenda í atvinnurekstri (endurútgefin) hefur ekki enn verið tekin upp í EES-samninginn og þ.a.l. ekki verið lögleidd. Íslandi var veitt undanþága í EES-samningnum frá því að veita upplýsingar sem kveðið var á um í fyrirrennara hennar, tilskipun 90/377/EEB. Hins vegar er undanþágan ekki lengur talin nauðsynleg. Innleiðing tilskipunarinnar er fyrirhuguð árið 2012.

Ísland hefur undirritað samning um orkusáttmálann (ECT) ásamt bókunum og breytingum og mun fullgilda hann tímanlega fyrir aðild.

Endurnýjanleg orka

Ísland býr yfir umtalsverðum endurnýjanlegum orkuauðlindum, bæði jarðvarma- og vatnsorku. Samkvæmt aðferðafræði tilskipunar 2009/28/EB um endurnýjanlega orku, er hlutur endurnýjanlegra orkugjafa 67% á Íslandi. Markmið Íslands fyrir árið 2020 varðandi hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa er 64% samkvæmt útreikningum byggðum á aðferðafræði tilskipunarinnar. Samkvæmt því hefur Ísland þegar náð 2020 markmiðinu.

Hlutur endurnýjanlegra orkugjafa í samgöngum er sem stendur lægri en 1%. Hins vegar hefur verið sett metnaðarfullt markmið um 10% hlut þeirra í samgöngum fyrir árið 2020, í samræmi við tilskipun 2009/28/EB, í tveimur nýlegum skjölum frá stjórnvöldum, þ.e. um heildstæða orkustefnu fyrir Ísland og Grænu orkuna (orkuskipti í samgöngum). Eins og fram kemur að ofan, er eitt af meginmarkmiðum heildstæðrar orkustefnu fyrir Ísland að endurnýjanlegir orkugjafar komi almennt í staðinn fyrir innflutta orkugjafa, einkum jarðefnaeldsneyti fyrir samgöngur. Í samræmi við orkustefnuna og Grænu orkuna, er nú unnið að aðgerðaáætlun sem mun mæla ítarlega fyrir um hvernig umræddu 10% markmiði verður náð, ár frá ári fram til 2020. Bent skal á að iðnaðarráðuneytið og fjármálaráðuneytið hafa þegar kynnt ráðstafanir sem fela í sér fjárhagslega hvatningu og virkar áætlanir til þess að stuðla að því markmiði að auka notkun á óhefðbundnu eldsneyti í samgöngum. Fyrsti áfangi verkefnisins er því þegar kominn áleiðis, en unnið er að ítarlegri aðgerðaáætlun í samræmi við þau stefnuskjöl sem vísað er til að framan. Undirbúningur aðgerðaáætlunarinnar er jafnframt í samræmi við skuldbindingar samkvæmt tilskipun 2009/28/EB þar sem kveðið er á um gerð landsbundinnar aðgerðaáætlunar varðandi endurnýjanlega orku (NREAP) og gert er ráð fyrir að henni verði lokið fyrri hluta ársins 2012. Aðgerðaáætlunin mun m.a. fela í sér áfanga og mun verða fylgst með framvindunni með reglulegu millibili.

Ísland hefur þegar innleitt flest efnisatriði tilskipunar (2009/28/EB) um aukna notkun orku frá endurnýjanlegum orkugjöfum en hún hefur ekki verið lögleidd ennþá. Innleiðing tilskipunarinnar er fyrirhuguð árið 2012.

Orkunýtni

Ísland fékk undanþágu frá tilskipun 2002/91/EB um orkunýtingu bygginga, sem tekin var upp í EES-samninginn, vegna sérstakra aðstæðna í orkumálum á Íslandi. Hlutfall endurnýjanlegra orkugjafa í orkunotkun er hátt á Íslandi, orka til hitunar húsnæðis (rýmis) er 89% frá jarðvarma og 10% frá vatnsafl. Einungis 0,5% losunar gróðurhúsalofttegunda á Íslandi eru vegna hitunar húsnæðis, samanborið við 36% annars staðar í Evrópusambandinu. Innlendar byggingarreglugerðir tryggja ennfreður mjög góða orkunýtni og taka evrópskir staðlar gildi sem íslenskir staðlar. Samhæfðir staðlar og viðmiðunarreglur um evrópskt tæknisamþykki eru einnig í gildi á Íslandi. Þar að auki eru gerðar kröfur um einangrun, hitatap, varmaflutning og loftskilyrða. Endurútgefin tilskipun 2010/31/EB hefur ekki enn verið tekin upp í EES-samninginn. Með vísan til framangreinds, eru íslensk stjórnvöld þeirrar skoðunar að markmiðum tilskipunarinnar (m.a. hvað varðar „núll-orku“ byggingar) verði ekki náð með innleiðingu hennar á Íslandi. Tilskipunin myndi krefjast dýrra ráðstafana í stjórnsýslu hér, þvert á forsendur um jafnvægi milli ávinnings og kostnaðar af hálfu ESB (sbr. e- til g-liðir 2. mgr. 1 gr. og 10., 11., 12., 13., 18. og 20. gr.) án þess að leiða til umtalsverðs ávinnings, að því er varðar almenn markmið tilskipunarinnar, í tilfelli Íslands. Ísland óskar því eftir að endurútgefin tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2010/31/EB um orkunýtni bygginga gildi ekki um Ísland.

Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2010/30/ESB um merkingar og staðlaðar vörulýsingar á orkutengdum vörum er greina frá notkun þeirra á orku og öðrum aðföngum (endurútgáfa) hefur ekki enn verið tekin upp í EES-samninginn og hefur Ísland þ.a.l. ekki lögleitt hana. Ísland hefur þegar innleitt fyrirrennara hennar, tilskipun 92/75/EBE ásamt framkvæmdarlöggjöf hennar, með lögum nr. 72/1994 og framkvæmdarreglugerðum. Tilskipun 2010/30/ESB verður innleidd tímanlega fyrir aðild.

Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2009/125/EB um ramma til að setja fram kröfur varðandi visthönnun að því er varðar orkutengdar vörur, hefur nýlega verið tekin upp í EES-samninginn² og lögleiðing hennar á Íslandi stendur yfir. Ísland hefur þegar innleitt fyrirrennara hennar, tilskipun 2005/32/EB, sem var lögleidd með lögum nr. 42/2009, um visthönnun vöru sem notar orku.

Reglugerð Evrópuþingsins og ráðsins (EB) nr. 106/2008 um áætlun Bandalagsins varðandi orkunýtnimerkingar á skrifstofubúnaði, hefur verið tekin upp í íslensk lög með reglugerð nr. 819/2010.

Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2004/8/EB um að auka samvinnslu raf- og varmaorku sem byggist á eftirspurn eftir notvarma á innri orkumarkaðinum, hefur verið tekin upp í íslenskan rétt með lögum nr. 80/2010, um breytingu á lögum nr. 30/2008, um upprunaábyrgð á raforku sem framleidd er með endurnýjanlegum orkugjöfum o.fl. Engu að síður, þar sem öll raforkuframleiðsla á Íslandi byggir á endurnýjanlegum orkugjöfum, og þar sem tilskipunin um

² Ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 67/2011, samþykkt í júlí árið 2011.

samvinnslu raf- og varmaorku gildir ekki um samvinnslu raf- og varmaorku frá jarðvarmauppsprettum, hefur tilskipunin takmörkuð áhrif á Íslandi.

Hátt hlutfall orku frá endurnýjanlegum orkugjöfum og hlutfallslega lágt orkuverð á Íslandi hefur haft í för með sér að lítil hvatning felst í því fyrir orkunotendur og stjórnvöld að draga úr orkunotkun að sama marki á Íslandi og í aðildarríkjum ESB. Innleiðing tilskipunar 2006/32/EB um orkunýtni á lokastigi og þjónustu á sviði orkumála myndi útheimta kostnaðarsamar ráðstafanir í stjórnsýslunni án teljandi ávinnings að því er varðar almenn markmið tilskipunarinnar (þ.e. hvað varðar umhverfismál og neytendur). Orkunýtni er skilvirk leið til þess að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og takast á við afleiðingar aukinnar þarfar fyrir orkuinnflutning, en hvað Ísland varðar myndi innleiðingin nánast engin áhrif hafa á losun gróðurhúsalofttegunda og heldur ekki á orkuinnflutning. Margar kröfur í tilskipuninni (t.d. landsbundið markmið um 9% orkusparnað sem kveðið er á um í 4. gr.) passa ekki við þá samsetningu orkugjafa sem fyrir hendi er á Íslandi og myndu leiða til kostnaðar fyrir stjórnsýsluna, án þess að uppfylla markmið tilskipunarinnar. Með hliðsjón af þessu, fer Ísland fram á að tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2006/32/EB um orkunýtni á lokastigi og þjónustu á sviði orkumála, gildi ekki að því er varðar Ísland.

Fjárfesting í grunnvirkjum

Að því er varðar reglugerð ráðsins (ESB, KBE) nr. 617/2010 um tilkynningu til framkvæmdastjórnarinnar um fjárfestingarverkefni í orkugrunnvirkjum innan Evrópusambandsins, og reglugerð framkvæmdastjórnarinnar nr. 833/2010 um framkvæmd reglugerðar ráðsins nr. 617/2010 um tilkynningu til framkvæmdastjórnarinnar um fjárfestingarverkefni í orkugrunnvirkjum innan Evrópusambandsins, þá eru þessar gerðir ekki enn hluti af EES-samningnum og hafa því ekki verið teknar upp í íslenskan rétt. Fyrri reglugerðir ráðsins (EB) 1056/72 og 1215/76/EBE voru hins vegar teknar upp í EES-samninginn og lögleiddar á Íslandi. Ísland mun innleiða reglugerðirnar tímanlega fyrir aðild.

Eignarhald og nýting orkuauðlinda

Skilningur Íslands er sá að aðild að ESB hafi ekki áhrif á bann við varanlegu framsali opinberra aðila á vatns- og jarðhitaréttindum í þeirra eigu til einkaaðila, sbr. lög nr. 58/2008, um breytingu á nokkrum lögum á auðlinda- og orkusviði. Í því skyni að tryggja hagsmuni Íslands, óskar Ísland eftir því að fjallað verði um þetta atriði í aðildarferlinu og að tryggt verði að eignarhald Íslands á orkuauðlindum sínum og rétturinn til þess að stjórna þeim verði ekki skertur á nokkurn hátt.

Kjarnorka

Eins og þegar hefur komið fram, býr Ísland yfir umtalsverðum auðlindum í endurnýjanlegri orku. Kjarnakljúfur hefur aldrei verið starfræktur á Íslandi og kjarnorka er hvorki framleidd né notuð á Íslandi.

Ísland mun íhuga aðild að birgðastofnun Kjarnorkubandalags Evrópu og þátttöku í ráðgjafarnefndinni, í samræmi við ákvörðun ráðsins 2008/114/KBE. Aðild og þátttaka eru engu að síður ólíkleg á þessu stigi, en ákvörðun verður tekin fyrir aðild.

Öryggi á sviði kjarnorku og geislavarnir

Engin kjarnorkuvirki eru á Íslandi í dag og engar fyrirætlanir eru uppi um slíkt. Núgildandi löggjöf á Íslandi beinist að geislavörnum en ekki að kjarnorkuöryggi. Núgildandi löggjöf er því ekki í samræmi við tilskipun 2009/71/KBE um að koma upp ramma Bandalagsins um kjarnorkuöryggi kjarnorkuvirkja. Ísland mun innleiða tilskipunina tímanlega fyrir aðild. Löggjöf Íslands um geislavarnir er að verulegu leyti í samræmi við regluverkið um geislavarnir, þ.e. tilskipun ráðsins 96/29/KBE, tilskipun ráðsins 97/43/KBE, tilskipun ráðsins 90/641/KBE og tilskipun ráðsins 2003/122/KBE. Ísland mun innleiða fyrrgreindar tilskipanir að fullu tímanlega fyrir aðild.

Reglugerð ráðsins (EB) nr. 1048/2009, reglugerð ráðsins (EB) nr. 733/2008 og reglugerð framkvæmdastjórnarinnar (EB) nr. 1635/2006, um innflutning landbúnaðarafurða í kjölfar slyssins í Tsjernóbýl-kjarnorkuverinu, hafa ekki verið lögleiddar á Íslandi. Engu að síður hefur Ísland svipaðar viðmiðunarreglur varðandi hámarksgildi geislavirkni í matvælum/landbúnaðarafurðum í kjölfar Tsjernóbýl-slyssins. Ísland mun innleiða þessar reglugerðir tímanlega fyrir aðild.

Að því er varðar sendingu geislavirkra efna milli aðildarríkjana (reglugerð ráðsins (KBE) 1493/93) og eftirlit og stjórnun geislavirks úrgangs og notaðs eldsneytis (tilskipun ráðsins 2006/117/KBE), fara allir flutningar fram í samræmi við reglugerðir Alþjóðakjarnorkumálastofnunarinnar. Þeir flutningar sem um ræðir varða aðallega flutning á „stöfum“ einingum til Íslands og stundum eru ónotaðar einingar sendar til baka til framleiðanda. Geislameðferðareiningar (Ir-192) eru yfirgnæfandi hluti þessara flutninga. Á Íslandi fyrirfinnst ekkert notað geislavirkt eldsneyti. Þessar KBE-gerðir verða innleiddar tímanlega fyrir aðild.

Ísland hefur hvorki lögleitt ákvörðun ráðsins 87/600/KBE um ráðstafanir bandalagsins varðandi skjót skipti á upplýsingum ef til geislunarhættu kemur, né tilskipun ráðsins 89/618/KBE um að gera almenningi grein fyrir heilsuverndarráðstöfunum sem beita skal og þeim ráðstöfunum sem grípa skal til ef geislunarhætta kemur upp. Engu að síður er efni þessara gerða í samræmi við núverandi starfsvenjur á Íslandi. Næsti kjarnakljúfur á landi er í u.þ.b. 1200 kílómetra fjarlægð frá Íslandi og viðbúnaðarráðstafanir- og áætlanir gegn geislunarhættu eru svipaðar þeim í öðrum Evrópuríkjum. Ísland mun innleiða þessar gerðir tímanlega fyrir aðild.

Þótt Ísland sé ekki formlegur aðili að boðkerfi Evrópusambandsins vegna geislavár (ECURIE), tekur Ísland engu að síður þátt í kerfinu og hefur tilnefnt tengilið. Ísland hefur einnig undirritað viljayfirlýsingu varðandi þátttöku í evrópskum samskiptavettvangi til upplýsingaskipta um geislamál (EURDEP). Að því er varðar 35. og 36. gr. sáttmála Kjarnorkubandalags Evrópu, sinnir Ísland stöðugu eftirliti með geislavirkni í lofti, vatni og jarðvegi (gammegeislun).

Ísland hefur fullgilt eftirfarandi alþjóðasamninga: Alþjóðasamning um hlutkennda vörslu kjarnakleyfra efna, samning Kjarnorkubandalags Evrópu um kjarnorkuöryggismál, samning um öryggi notaðs eldsneytis og geislavirks úrgangs, samning um skjóta upplýsingagjöf í tengslum við kjarnorkuslys og samning um aðstoð þegar kjarnorkuslys ber að höndum eða hættuástand vegna geislunar steðjar að. Ísland leggur fram landsskýrslur á fundum um endurskoðun á framfylgd samninganna, ef þess er óskað og tekur þátt í þeim fundum.

Að því er kjarnorkuöryggisráðstafanir varðar, hefur Ísland gert samning við Alþjóðakjarnorkumálastofnunina um víðtækar öryggisráðstafanir (CSA) ásamt bókun um geislavirk efni í litlu magni (SQP) og viðbótarbókun (AP). Ísland gefur skýrslu beint til Alþjóðakjarnorkumálastofnunarinnar. Við aðild mun Ísland senda upphafsskýrslur og yfirlýsingar til framkvæmdastjórnarinnar innan tímamarka í samræmi við viðeigandi regluverk.

Stofnanarammi

Stofnanarammi til áframhaldandi innleiðingar regluverks þessa kafla er fyrir hendi.

Iðnaðarráðuneytið ber ábyrgð á málefnum sem varða orkumál.

Flutningsfyrirtækið (TSO) er *Landsnet hf.*, sem á og rekur allt flutningskerfið. Flutningsfyrirtækið er nú í eigu orkufyrirtækjanna (Landsvirkjun 64.73%, RARIK 22.51%, Orkuveita Reykjavíkur 6.78% og Orkubú Vestfjarða 5.98%). Stjórn Landsnets skal vera sjálfstæð gagnvart öðrum fyrirtækjum sem stunda vinnslu, dreifingu eða sölu raforku. Valdsvið flutningsfyrirtækisins er tilgreint í III. kafla raforkulaganna. Flutningsfyrirtækið ber ábyrgð á þróun flutningskerfisins á hagkvæman hátt, að teknu tilliti til öryggis, skilvirkni, áreiðanleika í aðföngum og gæða raforkunnar. Flutningsfyrirtækið hefur einkarétt á byggingu nýrra dreifistöðva. Flutningsfyrirtækið ber þar að auki ábyrgð á öruggri stjórnun rafveitukerfisins og skal tryggja öryggi og gæði við afhendingu raforku. Athygli er vakin á breytingu sem gerð var á raforkulögum, nr. 65/2003, í mars 2011 þess efnis að flutningsfyrirtækið skuli vera í beinni eigu íslenska ríkisins og/eða sveitarfélaga frá og með 2015 og þar með tryggja sjálfstæði flutningskerfisins. Hins vegar gæti það leitt til fjárhagsörðugleika fyrir eigendur flutningsfyrirtækisins og því var frumvarp lagt fram á Alþingi í nóvember 2011 þar sem þessi breyting er dregin til baka. Í frumvarpinu kemur fram að sérstök nefnd skuli kanna eignarhald flutningsfyrirtækisins og skila tillögum fyrir lok ársins 2012 með það að markmiði að tryggja beint eignarhald ríkis og/eða sveitarfélaga.

Sjö fyrirtæki hafa leyfi til að eiga og reka dreifiveitu á mismunandi landsvæðum.³ Hvert þessara fyrirtækja hefur stöðu dreifiveitustjóra á svæði sínu og ber ábyrgð á aðdráttum fyrir sitt svæði. Þessi svæði eru mismunandi bæði hvað varðar stærð og íbúafjölda. Öll dreifikerfi utan eitt eru annað hvort í eigu íslenska ríkisins eða eins eða fleiri sveitarfélaga.

Samkvæmt raforkulögunum eru tvenns konar stjórnvöld sem sjá um eftirlit: *Orkustofnun* sem heyrir undir iðnaðarráðherra og *Samkeppniseftirlitið* sem heyrir undir efnahags- og viðskiptaráðherra. Orkustofnun ber ábyrgð á eftirliti með fyrirtækjunum sem raforkulögin taka til, að þau starfi í samræmi við lögin og þær reglugerðir sem byggja á lögunum. Samkeppniseftirlitið ber ábyrgð á að setja reglur um viðskiptahætti sem raforkulögin taka til. Samkeppniseftirlitið ber þar að auki ábyrgð á að framfylgja samkeppnislögum nr. 44/2005, en markmið þeirra er að stuðla að skilvirkri samkeppni í viðskiptum. Endurskoðun sjálfstæðis eftirlitsyfirvalda með raforkumarkaði (Orkustofnun) samkvæmt þriðja reglupakkanum sem nú er unnið að gæti leitt í ljós að efla þurfi getu stjórnsýslunnar á því sviði.

³ Orkuveita Reykjavíkur, HS Veitur, RARIK, Orkubú Vestfjarða, Norðurorka, Orkuveita Húsavíkur og Rafveita Reyðarfjarðar.

Orkuspárnefnd er samstarfsvettvangur fyrir lykilráðuneyti, stofnanir, fyrirtæki og samtök á sviði orkumála. Hún hefur starfað frá árinu 1976 og gefur árlega út spá um þróun raforkunotkunar.

Þau yfirvöld sem bera ábyrgð á að hafa eftirlit með ráðstöfunum vegna orkunýtni eru *Neytendastofa* með tilliti til vottunarráðstafana, en þar starfar einn sérfræðingur á sviði umhverfismerkinga og umhverfishönnunar, en einnig starfa byggingafulltrúar hjá sveitarfélögunum hvað varðar ákvæði í byggingareglugerðum.

Geislavarnir ríkisins er stofnun sem heyrir undir velferðarráðuneytið. Hlutverk stofnunarinnar er að framkvæma öryggisráðstafanir vegna geislunar frá geislavirkum efnum og geislavirkum búnaði. Stofnunin stjórnar málefnum sem varða geislavarnir, kjarnorkuöryggi, viðbúnaðarráðstöfunum varðandi neyðarástand af völdum kjarnorku, geislunar og geislavirks úrgangs. Hjá stofnuninni starfa 10 starfsmenn.

Samþykkt regluverks ESB

Ísland fellst á sameiginlega regluverkið í 15. kafla um orkumál eins og það stóð 20. júní 2011.

Ísland fer hins vegar fram á eftirfarandi aðlögunartímabil og sérlausnir:

- Ísland óskar eftir aðlögunartíma með tilliti til tilskipana ráðsins 2006/67/EB og 2009/119/EB um að leggja á aðildarríkin skyldu til að viðhalda lágmarksbirgðum af hráolíu og/eða olíuvörum, allt til ársins 2030.
- Ísland óskar eftir því að undanþágan í 1. mgr. 44. gr. tilskipunar 2009/72/EB, varðandi sameiginlegar reglur um innri markað á sviði raforku, gildi áfram um Ísland sem „lítið, einangrað kerfi“. Þar að auki ætti Ísland að njóta þeirra undanþága sem mælt er fyrir um í 2. mgr. 44. gr. tilskipunarinnar, m.a. hvað varðar sundurgreiningu flutningsfyrirtækisins.
- Ísland óskar eftir að endurútgefin tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2010/31/EB um orkunýtni bygginga gildi ekki um Ísland.
- Ísland óskar eftir að tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2006/32/EB um orkunýtni á lokastigi og þjónustu á sviði orkumála gildi ekki um Ísland.
- Í því skyni að tryggja hagsmuni Íslands, að því er varðar eignarhald á og nýtingu orkuauðlinda, óskar Ísland eftir því að fjallað verði um þetta atriði í aðildarferlinu og að tryggt verði að eignarhald Íslands á orkuauðlindum sínum og rétturinn til þess að stjórna þeim verði ekki skertur á nokkurn hátt.